

สังคมศึกษา

ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ป.๕

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

คณะผู้เรียบเรียง

ดร.ลววรรณ สกุลกรุณาอารีย์
พฤตมานันท์ ก้อนภูธร
สดีใส ใจตรง
คชพล เชษฐชาติพรชัย
ศักดิ์ชาย วัลดา

คณะผู้ตรวจ

ผศ. ดร.อุเทน ทองทิพย์
บุญเลิศ สุ่มประเสริฐ
ธนกฤต ธรรมวณิชย์

บรรณาธิการ

พิชาติ แก้วพวง

สสร.
สำนักส่งเสริมและพัฒนาระบบ
การศึกษาระดับมัธยมศึกษา สสร. จัตุรัส
กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

บริษัท สรสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.) จำกัด
๑๕๑๘/๗ ถนนประชาราษฎร์ ๑ แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ ๑๐๘๐๐
โทรศัพท์ : ๐-๒๕๕๗-๗๙๗๒, ๐-๒๕๕๖-๐๙๔๘, ๐-๒๕๕๗-๙๙๓๒-๒๖
โทรสาร : ๐-๒๐๔๔-๔๔๗๒
E-mail : ssr1081009@yahoo.com

พิมพ์ครั้งที่ ๑
สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ
ISBN 978-616-7768-71-7 ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๔
จำนวนที่พิมพ์ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ภาพประกอบ
หน่วยการเรียนรู้

ชื่อหน่วยการเรียนรู้

แผนผังสาระการเรียนรู้

หน้านำเข้าสู่บทเรียน

๑ สถานภาพ บทบาท อิทธิตเสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดี

สังคมจะสงบสุขได้นั้น คนในสังคมต้องมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท อิทธิตเสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดี

๑.๑ สถานภาพ
สถานภาพ หมายถึง สถานะของบุคคลที่ได้จากการเป็นสมาชิกของสังคม
 ซึ่งมาจาก ๒ ทาง คือ

ภาพประกอบเนื้อหา

คำถามพัฒนาผู้เรียน

มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด

สรุป

สรุป

การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และกรุงเทพมหานคร (กทม.) และการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา มีโครงสร้างประกอบด้วย สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นองค์การเป็นฝ่ายบริหาร ที่สมาชิกสภาและผู้บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นทางการเมืองจะประกอบด้วยสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นทางการเมือง การปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดขึ้นบน ด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อให้อาสาสมัครมีคุณภาพร่างกายและจิตใจจนเหมาะสมกับงานในชุมชนได้ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

- **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก**

เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียน
มีบทบาท มีส่วนริเริ่ม และดำเนินการ
เรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้
และพัฒนาความสามารถจาก
ประสบการณ์ตรง

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

๑. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความสนใจกลุ่ม ออกตัวอย่างการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี พร้อมนำเสนอหน้าชั้นเรียน
๒. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่ออภิปรายและเขียนใบงานเรื่อง การดำรงตนเป็นพลเมืองดี

การพัฒนาผู้เรียน

๑. นักเขียนมีสถานภาพ บทบาท และหน้าที่อย่างไรบ้างในสังคมไทย
 ๒. นักเขียนควรวางรูปแบบชีวิตตนเมื่อตกได้ อย่างไร
 ๓. ลักษณะของนักเขียนคืออะไรบ้าง
 ๔. นักเขียนควรพิจารณาอะไรเมื่อเขียนขึ้นได้ในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร เพื่อความดีความงามอย่างไร
- ๑ ข้อ
๕. หากมีนักเขียนพบการกระทำที่ละเมิดสิทธิอันใด นักเขียนจะมีแนวทางดำเนินการป้องกันอย่างไร

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จัดทำขึ้นตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพอย่างหลากหลาย

เนื้อหาสาระของหนังสือเรียนเล่มนี้ แบ่งเป็น ๕ สาระ ได้แก่

๑. สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
๒. สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
๓. สาระเศรษฐกิจศาสตร์
๔. สาระประวัติศาสตร์
๕. สาระภูมิศาสตร์

โดยเนื้อหาสาระเหล่านี้มีเนื้อหามุ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างเท่าทันและรอบด้าน มีความศรัทธาต่อศาสนา และวัฒนธรรม รักและภูมิใจในความเป็นชาติไทย และความเป็นสากลของประเทศเพื่อนบ้าน ปลูกฝังและบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรมที่ดีให้กับนักเรียน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองดีของประเทศอย่างมีคุณภาพ

บริษัท สร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.) จำกัด หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะช่วยให้ครูและนักเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามเจตนารมณ์ที่มุ่งหวัง และได้รับประโยชน์ที่พอจะเป็นพื้นฐานหรือแนวทางการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อสร้างเป็นความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์

บริษัท สร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.) จำกัด

สาละศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ พระพุทธรูปนำใจ

๑. ความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนา
๒. พุทธประวัติ
๓. พุทธจริยา ๓
๔. ชาตก

๑

๒

๕

๗

๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พระธรรมนำชีวิต

๑. พระไตรปิฎก
๒. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
๓. การทำจิตให้ผ่องใสบริสุทธิ์ (การบริหารจิตและเจริญปัญญา)
๔. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม

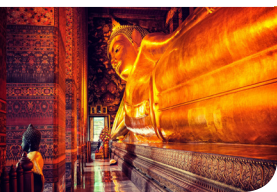
๑๓

๑๔

๑๕

๒๕

๓๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พุทธสาวกและชาวพุทธตัวอย่าง

๑. พุทธสาวก
๒. ชาวพุทธตัวอย่าง

๓๔

๓๕

๓๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ศาสนพิธีและมรยาทชาวพุทธ

๑. ศาสนพิธี
๒. มรยาทชาวพุทธ

๔๒

๔๓

๔๘

สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ พลเมืองดีของชาติ

๑. สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดี
๒. คุณลักษณะของพลเมืองที่ดี
๓. สิทธิเด็ก

๕๒

๕๓

๕๗

๕๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. โครงสร้าง อำนาจ หน้าที่ และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริการสาธารณะประโยชน์

๖๕

๖๖

๗๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

๘๑

๑. วัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อสังคมไทย
๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๘๒

๘๖

สาระเศรษฐศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘

ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ

๙๓

๑. ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิต
๒. เทคโนโลยีกับการผลิตสินค้าและบริการ
๓. ปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
๔. พฤติกรรมของผู้บริโภค
๕. ตัวอย่างแหล่งผลิตสินค้าและบริการในชุมชน

๙๔

๙๖

๙๗

๙๘

๑๐๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์

๑๐๓

๑. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน
๓. สหกรณ์

๑๐๔

๑๐๘

๑๑๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐

ธนาคารและการกู้ยืมเงิน

๑๑๗

๑. บทบาทและหน้าที่ของธนาคาร
๒. การกู้ยืมเงิน

๑๑๘

๑๒๑

สาระประวัติศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๑

การศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น

๑๒๔

๑. การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น โดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย
๒. การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น
๓. ความจริงและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น

๑๒๕

๑๓๐

๑๓๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๒

พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี

๑. อาณาจักรอยุธยา
๒. อาณาจักรธนบุรี

๑๓๖

๑๓๗

๑๕๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๓

อารยธรรมและวัฒนธรรมที่มีต่อสังคมไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๑. อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๒. อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติในสังคมไทยในปัจจุบัน

๑๓๐

๑๓/๑

๑๓/๗

สาระภูมิศาสตร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๔

ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย

๑. ภาคเหนือ
๒. ภาคตะวันตก
๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๔. ภาคกลาง
๕. ภาคตะวันออก
๖. ภาคใต้

๑๘๑

๑๘๓

๑๙๒

๒๐๒

๒๑๒

๒๒๐

๒๒๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๕

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางการจัดการ

๑. ภาคเหนือ
๒. ภาคตะวันตก
๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๔. ภาคกลาง
๕. ภาคตะวันออก
๖. ภาคใต้

๒๓๙

๒๔๐

๒๔๓

๒๔๕

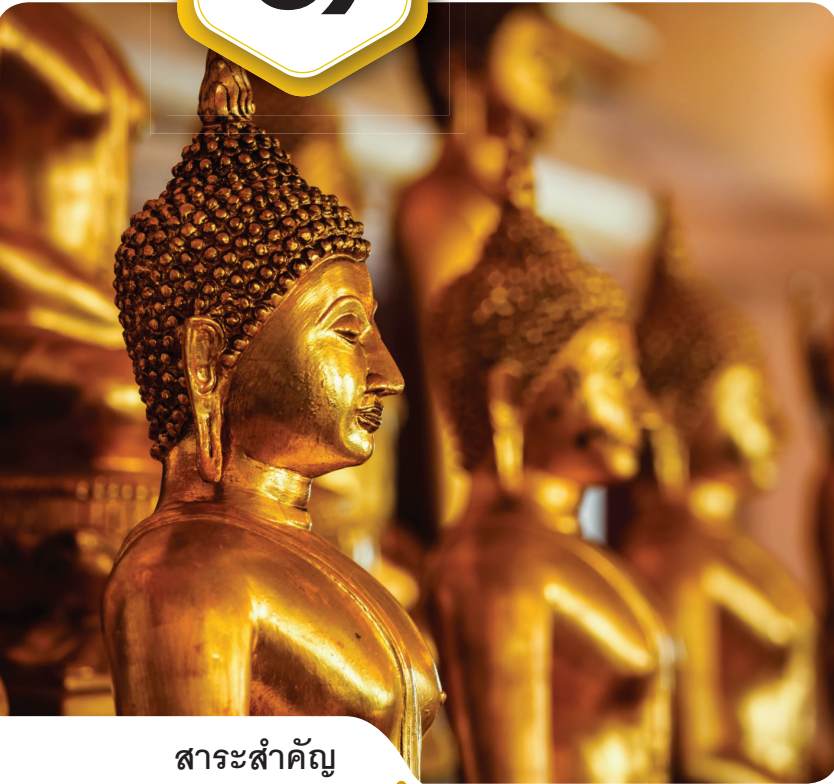
๒๔๘

๒๕๐

๒๕๒

๑

พระพุทธนำใจ

สาระสำคัญ

คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อประเทศไทยในด้านต่างๆ เช่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย เราในฐานะเป็นชาวพุทธจึงต้องศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการศึกษาพุทธประวัติและชาดกซึ่งถือเป็นแบบอย่างการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา

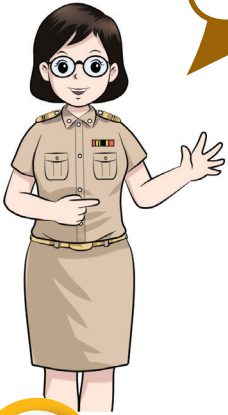
มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๑)
๒. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๒)
๓. เห็นคุณค่าและประพจน์ตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๓)
๔. แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๕/๕)

แผนผังสาระการเรียนรู้

นักเรียนคิดว่า พระพุทธศาสนา
มีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างไร

๑) ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือมาตั้งแต่อดีต ทำให้พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีความสำคัญเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย ดังนี้

๑.๑ พระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

คนไทยนับถือและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาแต่โบราณ เห็นได้จากการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งแสดงให้เห็นทั้งด้านรูปธรรมและด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑) มรดกทางด้านรูปธรรม คนไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามายาวนานเห็นได้จากศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และสถาปัตยกรรมที่พุทธศาสนิกชนในอดีตสร้างเป็นพุทธบูชา เช่น โบสถ์ วิหาร สถูป เจดีย์ พระพุทธรูป และภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดที่มีความวิจิตรสวยงาม แสดงถึงความศรัทธาและความเคารพนับถือในพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่งต่อให้คนรุ่นหลังสืบต่อไป

◆ โบสถ์ เป็นศาสนสถานที่มีสถาปัตยกรรมที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

๒) มรดกทางด้านจิตใจ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่คนไทยยึดถือปฏิบัติตั้งแต่อดีต เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ส่งผลให้กลายเป็นลักษณะนิสัยของคนไทย เช่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีเมตตา กรุณา มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

นอกจากนี้ความเชื่อและคุณธรรมที่มาจากหลักธรรมคำสอนยังช่วยขัดเกลาให้ประพฤติปฏิบัติดี เช่น มีความกตัญญูกตเวทิต์ต่อผู้มีพระคุณ มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ส่งผลให้คนไทยมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาจนถึงปัจจุบัน

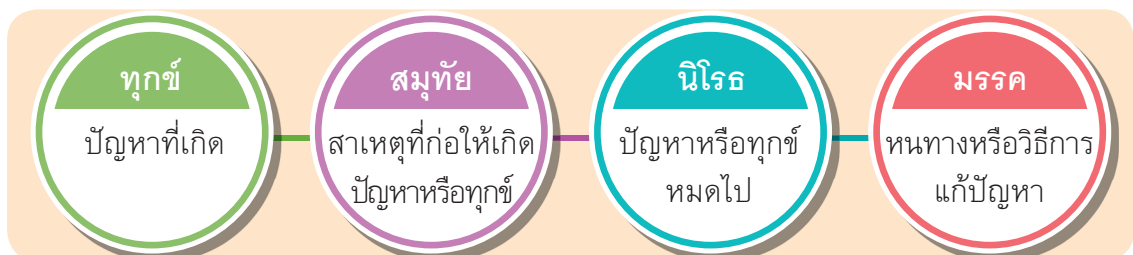
♦ การทำบุญตักบาตรแสดงถึงอุปนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๑.๒ พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) การพัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นการนำหลักธรรมมาพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ให้เสื่อมโทรมแต่ให้คงอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักในการพัฒนาด้านนี้มีหลักธรรมที่ควรยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

(๑) อริยสัจ ๔ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ การเข้าใจต้นตอของสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุและผล เช่น เด็กชายดำพบว่าลำคลองในชุมชนสกปรกและมึนกลิ่นเหม็น (ทุกข์ : ปัญหา) เพราะมีคนทิ้งขยะลงในลำคลอง (สมุทัย : สาเหตุ) เด็กชายดำอยากให้ลำคลองกลับมามีสภาพดีดังเดิม (นิโรธ : เกิดผลสำเร็จ) จึงชวนเพื่อนและคนในชุมชนมาช่วยกันทำความสะอาดจนลำคลองกลับมามีสภาพเดิม (มรรค : หนทางแก้ปัญห)

(๒) ภาวนา ๔ หมายถึง การอบรมพัฒนาให้เจริญขึ้น ได้แก่

๑. กายภาวนา

คือ การฝึกอบรมกายให้ปฏิบัติต่อ
สิ่งต่าง ๆ ในทางที่ดี ไม่ให้เกิดโทษ

๒. สีลภาวนา

คือ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ใน
ระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓. จิตตภาวนา

คือ การฝึกอบรมจิตใจให้พัฒนา
ไปในทางที่ดีด้วยคุณธรรม มีความเมตตา
กรุณา ชยันหมั่นเพียร

๔. ปัญญาภาวนา

คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา
ให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

(๓) ไตรสิกขา หมายถึง การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเอง ดังนี้

ศีล

คือ การรักษา
กายและวาจาให้
เรียบร้อยอยู่ใน
ระเบียบวินัย

สมาธิ

คือ การทำจิตใจให้
มีความสงบ แน่วแน่
ไม่ฟุ้งซ่าน

ปัญญา

คือ การทำตนให้มีปัญญา
และเข้าใจสิ่งทั้งหลาย
ตามความเป็นจริง
อย่างมีเหตุผล

๒) การพัฒนาด้านจิตใจ หมายถึง การเสริมสร้างจิตใจให้มีสติปัญญา

สามารถแยกแยะถูกผิดความดีความชั่วได้ หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการ
พัฒนาจิตใจของตนเอง คือ การใช้หลักโอวาท ๓
ได้แก่ **การไม่ทำความชั่ว** เช่น การทำร้ายร่างกาย
การลักขโมย และการใช้สิ่งเสพติด **การทำความดี**
เช่น การประกอบอาชีพสุจริต การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
มีความซื่อสัตย์ **การทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์** คือ
การบริหารจิตและเจริญปัญญา เพื่อให้จิตมีสติสมาธิ
และเกิดปัญญา ทำให้สามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและ
ไม่ดีได้

- ◆ การนั่งสมาธิเป็นวิธีการฝึกจิต
ให้มีสติ สมาธิ และเกิดปัญญา

พุทธประวัติ

พุทธประวัติ หมายถึง ประวัติของพระพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ เราเป็นชาวพุทธจึงควรศึกษาพุทธประวัติเพื่อเรียนรู้และนำแบบอย่างที่ดีมาปฏิบัติ

๒.๑ สรุปลพุทธประวัติ

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นเมื่อ ๒,๕๐๐ ปีก่อน มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา มีพระนามเดิมว่า เจ้าชายสิทธัตถะ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ พระราชมารดา คือ พระนางสิริมหามายาแห่ง กรุงเทวทหะ ทรงมีพระประสูติกาลเจ้าชายสิทธัตถะเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖

- ◆ พระนางสิริมหามายาทรงมีพระประสูติกาล เจ้าชายสิทธัตถะ

เมื่อพระชนมายุ ๑๖ พรรษา ได้อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา (พิมพา) ผู้เป็นพระญาติฝ่ายมารดา และต่อมาทรงมีพระโอรสพระนามว่า **ราहुล** (บ่วง) วันหนึ่งพระองค์ได้เสด็จ ประพาสอุทยาน ทรงเห็นคนแก่ คนเจ็บ

ได้ตื่นสาละ ณ ลุมพินีวัน ซึ่งอยู่ระหว่าง กรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ ต่อมา พระนางสิริมหามายาสิ้นพระชนม์ลง ภายหลังมีพระประสูติกาล ๗ วัน เจ้าชายสิทธัตถะจึงอยู่ในความดูแล ของพระนางมหาปชาบดีโคตมี

- ◆ พระพุทธเจ้าหลังจากตรัสรู้ทรงแสดงธรรม โปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕

คนตาย และสมณะ ทำให้ทรงเศร้าพระทัยในความแก่ ความเจ็บ ความตาย และทรงเห็นสมณะผู้มีความสงบ จึงคิดหาหนทางเพื่อพ้นทุกข์เหล่านั้น ทรงตัดสินพระทัยออกผนวชเมื่อพระชนมายุ ๒๙ พรรษา ทรงปลงพระเกศาที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมา

◆ พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา

พระองค์ทรงบรรลุลุสัจธรรมแห่งชีวิต คือ **อริยสัจ ๔** เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ แล้วได้ทรงแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ซึ่งล้วนได้บรรลุดธรรมเป็นพระอรหันต์พระองค์ทรงปฏิบัติพุทธกิจตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี จึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ได้ต้นสาละ ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา เมื่อพระชนมายุ ๘๐ พรรษา

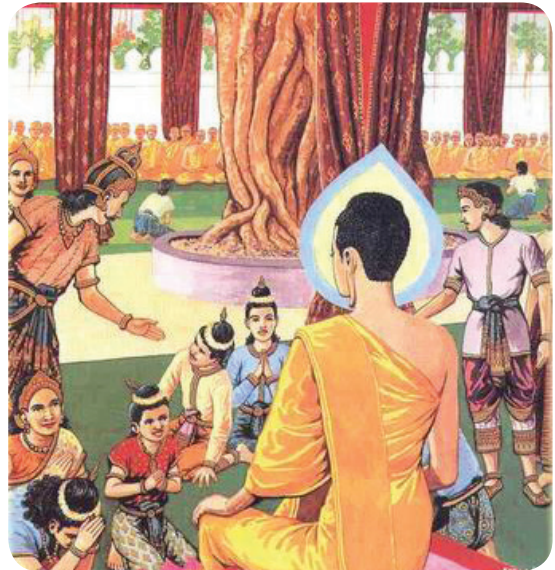
๒.๒ โปรดพระพุทธบิดา (เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์)

เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะซึ่งเป็นพระพุทธบิดาทรงทราบว่า พระสิทธัตถะ ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วได้เสด็จมาเทศนาหลักธรรมอยู่ที่วัดเวฬุวันกรุงราชคฤห์ พระเจ้าสุทโธทนะจึงทรงส่งอำมาตย์และบริวารให้ไปทูลเชิญเสด็จมายังกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่ออำมาตย์และบริวารเหล่านั้นเดินทางถึงกรุงราชคฤห์ ได้เข้าเฝ้าและฟังการแสดงธรรมจากพระพุทธเจ้า แล้วบรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด จึงทูลขออุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จึงไม่ได้กลับมาทูลความแด่พระเจ้าสุทโธทนะ

พระเจ้าสุทโธทนะทรงแปลกพระทัยที่เหล่าอำมาตย์ไม่กลับมา จึงส่งอำมาตย์กาฬุทายีมาทูลเชิญอีกครั้ง เมื่ออำมาตย์กาฬุทายีได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ก็บรรลุเป็นโสดาบัน ขออุปสมบทพร้อมบริวาร พระกาฬุทายีอุปสมบทได้ ๘ วัน จึงทูลเชิญพระพุทธเจ้าให้เสด็จไปโปรดพระราชบิดายังกรุงกบิลพัสดุ์ ระหว่างที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปกรุงกบิลพัสดุ์ได้ทรง

ทำตามกิจของสงฆ์ คือ การรับบิณฑบาตจากชาวบ้าน พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบ จึงรู้สึกว่าจะไม่เหมาะสมที่พระราชโอรสของพระองค์กระทำเช่นนั้น จึงทรงห้าม แต่ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า การบิณฑบาตนับว่าเป็นพุทธกิจหนึ่งของพระพุทธเจ้า จากนั้นพระองค์จึงทรงแสดงธรรมโปรด พระราชบิดาจนบรรลुเป็นโสดาบัน

ต่อมาพระนางยโสธรา (พิมพา) ทรงทูลขอแก่พระพุทธเจ้าให้ทรงมอบ พระราชสมบัติแก่พระราหุล แต่พระองค์ ทรงกล่าวต่อพระนางว่า จะทรงมอบ อริยทรัพย์ซึ่งเป็นทรัพย์อันประเสริฐให้ พระโอรสราหุล นั่นคือ การบรรพชา พระโอรสราหุล จึงได้บรรพชาเป็น สามเณรรูปแรกของพระพุทธศาสนา

- ◆ พระพุทธเจ้าเสด็จเยือนกรุงกบิลพัสดุ์ เพื่อทรงแสดงธรรมถวายพระราชบิดา พระญาติ ข้าราชการบริวาร และชาวเมือง

๓) พุทธจริยา ๓

พุทธกิจสำคัญของพระพุทธเจ้า คือ **พุทธจริยา ๓** หมายถึง พระจริยวัตร หรือการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้ามี ๓ ประการ ดังนี้

๑) โลกัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก เพื่อให้มนุษย์ทั้งหลายพ้น จากความทุกข์ เช่น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่มนุษย์ เทวดา และสัตว์โลก ทั้งหลายในทุกวันตลอดพระชนม์ชีพจนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน

๒) ญาติัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ เช่น การที่พระพุทธองค์ เสด็จไปโปรดพระบิดาที่กรุงกบิลพัสดุ์จนบรรลุธรรม การเสด็จไปโปรดพระมารดา ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ การเสด็จไปห้ามพระญาติทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ให้ทำสงครามแย่ง น้ำทำนา

๓) พุทธัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะเป็นพระพุทธเจ้า โดยทรง ประกาศเผยแผ่ศาสนา และบัญญัติพระวินัยให้กับสาวก

ชาดก

ชาดก คือ เรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ เมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ที่เรียกว่า **ทศบารมี** ชาดกเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่มีการจดจารึกไว้ในพระไตรปิฎกมากกว่า ๕๕๐ เรื่อง ในชั้นเรียนนี้นักเรียนจะได้ศึกษาชาดก ๒ เรื่อง คือ จูฬเสฏฐิชาดกและวัณณาโรหชาดก

๔.๑ จูฬเสฏฐิชาดก (อ่านว่า จุน-ละ-เสด-ถิ-ชา-ดก)

ในอดีตกาล มีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อ **จุลพกะ** มีความสามารถในการพยากรณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ วันหนึ่งจุลพกะนั่งรถม้าไปยังราชสำนักเพื่อเฝ้าพระราชา ได้เห็นหนูดายตัวหนึ่งจึงทำนายว่า หากใครมีปัญญาย่อมสามารถนำหนูดายตัวนี้ไปเป็นทุนประกอบการค้าให้เจริญรุ่งเรืองเป็นเศรษฐีได้ ชายหนุ่มยากจนนามว่า **จูฬันเตวาลิก** ได้ยิน จึงนำหนูดายนั้นไปขายให้ยายแก่ใจบุญคนหนึ่งเพื่อเป็นอาหารแมว ได้เงินมา ๑ กากณิก

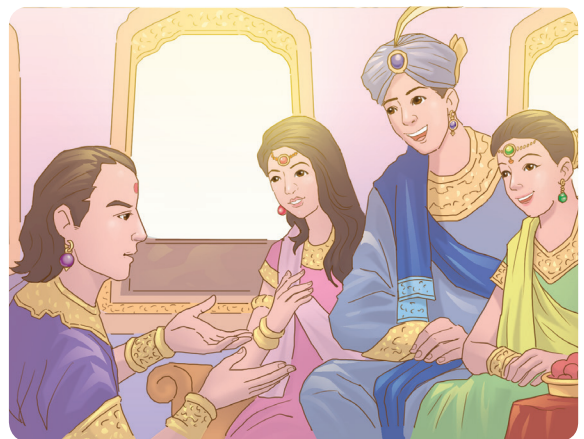
วันรุ่งขึ้น ชายหนุ่มนำเงินนั้นไปซื้อน้ำอ้อยแล้วไปตั้งไว้ที่ประตูเมืองคู่กับน้ำดื่ม เมื่อคนเก็บดอกไม้กลับจากป่ากำลังกระหายน้ำเดินผ่านมา เขาจึงเชิญให้ดื่มน้ำอ้อยนั้น คนเก็บดอกไม้จึงมอบดอกไม้ให้เขา ๑ กำ เป็นการตอบแทน วันต่อมาชายหนุ่มก็ปฏิบัติอยู่เช่นนี้ จนสามารถเก็บเงินได้ถึง ๘ กหาปณะ

วันหนึ่งในฤดูฝน ฝนตกหนัก พายุแรง กิ่งไม้ และต้นไม้ในพระราชอุทยานหักโค่นล้มเป็นจำนวนมาก นายอุทยานหนักใจว่าจะนำกิ่งไม้พวกนี้ไปทิ้งที่ไหน จูฬันเตวาลิกจึงรับอาสาทำความสะอาดอุทยาน โดยขอต้นไม้และกิ่งไม้เหล่านั้นเป็นของตอบแทน นายอุทยานก็ตกลง เขาจึงไปชวนเด็กให้มาดื่มน้ำอ้อย แล้วให้ช่วยกันขนต้นไม้ไปกองที่ประตูพระราชอุทยาน เด็กเหล่านั้นก็ช่วยกันขนอย่างสนุกสนาน ไม่นานก็เสร็จ

จากนั้นเขานำไม้ไปทำฟันแล้วขายให้ช่างปั้นหม้อหลวง ได้เงินถึง ๑๖ กหาปณะ และยังได้โอ่งน้ำเนื้อดีและหม้อไหต่างๆ มาอีก ๕ ใบ เขาจึงนำโอ่งใส่น้ำดื่มไปตั้งไว้ใกล้ปากประตูเมือง เชิญให้คนเกี่ยวหญ้าเลี้ยงสัตว์ประมาณ ๕๐๐ คน มาดื่มแก้กระหาย คนเกี่ยวหญ้าเหล่านั้นต้องการตอบแทนบุญคุณ จึงกล่าวว่า **“หากมีสิ่งใดให้ช่วยโปรดบอก”** ต่อมาไม่นานเขาได้ข่าวว่าจะมีพ่อค้านำม้ามาที่เมืองนี้ถึง ๕๐๐ ตัว เขาจึงเอ่ยปากขอหญ้าจากคนเกี่ยวหญ้าคนละฟ่อน แล้วขอร้องให้คนเกี่ยวหญ้าอย่าเพิ่งขายหญ้าจนกว่าตนจะขายไปก่อน วันนั้นเขาได้หญ้าถึง ๕๐๐ ฟ่อน เมื่อพ่อค้าม้ามาหาซื้อหญ้าเลี้ยงม้าจากที่ใดไม่ได้จึงต้องซื้อจากเขาเป็นเงินสูงถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ ทำให้คนเกี่ยวหญ้าขายหญ้าได้ราคาดีตามไปด้วย

ต่อมาชายหนุ่มได้ข่าวว่ามีเรือบรรทุกสินค้ามาเทียบท่า เขาจึงรีบไปมัดจำสินค้าไว้ทั้งหมด เมื่อพ่อค้านับร้อยคนในเมืองพาราณสีมาขอซื้อสินค้า แต่นายเรือแจ้งว่ามีพ่อค้าใหญ่มามัดจำสินค้าไปหมดแล้ว พ่อค้าเหล่านั้นจึงขอร่วมลงทุนกับชายหนุ่มคนละ ๑,๐๐๐ กหาปณะ และอีก ๑,๐๐๐ กหาปณะสำหรับเป็นค่าสินค้า เขาจึงขายสินค้านั้นไปได้กำไรทั้งสิ้น ๒๐๐,๐๐๐ กหาปณะ

ชายหนุ่มมีฐานะร่ำรวยขึ้นทันที เขาได้นำเงินจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ กหาปณะไปมอบให้ท่านจุลพิทเสฏฐี เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวที แล้วเล่าเรื่องทั้งหมดให้ท่านเศรษฐีฟัง ท่านเศรษฐีเห็นความมีสติปัญญา ความเพียรพยายาม และมีความกตัญญูของชายหนุ่ม จึงยกธิดาและทรัพย์สมบัติให้ครอบครอง

- ◆ เศรษฐียกธิดาและทรัพย์สมบัติให้จุฬพิทเสฏฐีเพราะเป็นคนไม่เกียจคร้าน

ข้อคิดที่ได้จากเรื่อง จุฬเสฏฐิชาดก

๑. ความกตัญญูท่เป็นเครื่องหมายของคนดี
๒. การทำงานนั้นต้องรู้จักสังเกต เพื่อปรับปรุงงานที่ทำให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
๓. ไม่เป็นคนเลือกงานหรือดูถูกงานต่ำต้อย เมื่อพิจารณาว่างานนั้นเป็นอาชีพสุจริต ไม่ผิดศีลธรรมแล้วก็ควรทำ
๔. ไม่เป็นคนเกียจคร้านการงาน มีความพยายามไม่ลดละ ตั้งใจและเอาใจใส่ในงาน ที่ทำอยู่เสมอ

๔.๒ วัณณาโรหชาดก (อ่านว่า วัน-นา-โร-หะ-ชา-ดก)

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดเป็นรุกขเทวดาอยู่ในป่า มีราชสีห์และเสืออาศัยอยู่ในถ้ำเดียวกัน โดยมีสุนัขจิ้งจอกคอยดูแลรับใช้ อาศัยกินเศษอาหารที่เหลือจากสัตว์ทั้งสองจนร่างกายอ้วนพี ต่อมาสุนัขจิ้งจอกคิดอยากกินเนื้อราชสีห์และเสือ จึงยุให้สัตว์ทั้งสองผิดใจกัน สุนัขจิ้งจอกพูดกับราชสีห์ว่า “เลื่อบอกว่าราชสีห์มีแต่กำลัง แต่มีความเพียรไม่ถึงเลี้ยวหนึ่งของเสือ”

เมื่อราชสีห์ได้ฟังถ้อยคำนั้นแล้ว ก็ไม่เชื่อว่าเสือจะพูดเช่นนั้นจริง จึงไล่สุนัขจิ้งจอกกลับไป สุนัขจิ้งจอกจึงไปหาเสือแล้วยุยงเช่นเดิมอีก

เมื่อเสือได้ฟังดังนั้น จึงไต่ถามราชสีห์ว่า “ราชสีห์ ท่านมีเขี้ยวงาม มีชาติกำลังงาม และกำลังความเพียร เช่นนี้แล้วไม่ประเสริฐกว่าเราหรือ”

ราชสีห์จึงเตือนสติเสือว่า หากบุคคลเชื่อคำพูดของผู้อื่น ก็จะทำให้มิตรแตกแยกกัน และอาจนำภัยมาสู่ตนและมิตรได้ ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลระวังคำยุยงของผู้อื่นที่จะทำให้มิตรแตกแยก ตั้งข้อสงสัยในคำพูดเหล่านั้น บุคคลนั้นคือมิตรแท้ เมื่อราชสีห์ให้คติแก่เสือแล้ว จึงเป็นมิตรที่ดีต่อกันดังเดิม สุนัขจิ้งจอกจึงต้องหลบหนีไป

◆ ราชสีห์เตือนสติเสือไม่ให้เชื่อคำยุยงของสุนัขจิ้งจอกโดยไม่ไตร่ตรองหาเหตุผลก่อน

ข้อคิดที่ได้จากเรื่อง วัฒนาโรหชาดก

๑. เมื่อรับข้อมูลข่าวสารใด ๆ ควรคิดไตร่ตรองหาเหตุผลก่อนแล้วจึงเชื่อ
๒. การพูดจายุยงส่อเสียดย่อมทำให้ผู้คนที่ตกอยู่ในทางเสื่อม
๓. ความจริงใจย่อมรักษามิตรได้

สรุป

พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อคนไทยในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เห็นได้จากศาสนสถาน และสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความศรัทธา ความเลื่อมใส มีการนำหลักธรรมคำสอน และคุณธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และพัฒนาชาติไทยจนคำสอนเหล่านั้นสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

พุทธประวัติตั้งแต่การโปรดพระพุทธบิดาและพระญาติยังกรุงกบิลพัสดุ์สะท้อนให้เห็นถึงพุทธกิจสำคัญของพระพุทธเจ้าที่ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบำเพ็ญประโยชน์ได้อย่างครบถ้วน

ชาตก คือ เรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งจุฬเสฏฐิชาตก มีข้อคิดเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทีและการประกอบอาชีพสุจริต ส่วนวัณณาโรหชาตก มีข้อคิดเกี่ยวกับการมีสติไตร่ตรองถึงเหตุและผลและไม่เชื่อคำยุยงจากผู้อื่น

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม สืบค้นข้อมูลและร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย
2. ให้นักเรียนทำแผนผังความคิดเกี่ยวกับพุทธประวัติและข้อคิดที่ได้รับจากชาตก

คำถามพัฒนาผู้เรียน

1. พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างไร ยกตัวอย่างพอสังเขป
2. การศึกษาพุทธประวัติมีความสำคัญอย่างไร
3. นักเรียนจะนำข้อคิดที่ได้จากชาตกทั้ง 2 เรื่อง มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างไร